

BRITSKO-FRANCÚZSKA VOJNA V LEVANTE ROKU 1941*

KAROL SORBY ml.

SORBY Jr., Karol. The 1941 Allied Campaign on the Levant. *Vojenská história*, 1, 17, 2013, pp 56-70, Bratislava.

The author in his research paper addresses the issue of the Near East's contemporary history. On this subject has already published a number of scientific studies. The published paper loosely builds on his previous study of the 1941 "Anglo-Iraqi War," published in *Military History* in 2008. This is a very interesting topic, one which has not been paid any attention so far in our historiography. It concerns an interesting series of events when the Arabs (especially in Iraq and Syria), after more than two decades of colonial oppression by the British and the French, tried to take advantage of their weakened positions in the face of the blitz victories (in 1940) of the German Army over the Allies in the spring of 1941 and finally gained much-desired independence. It follows from the context that their strength was not sufficient, despite the weakening of British and French troops. However, Germany's assistance, on which they counted, was only symbolic, because at that time the German Army was at the peak of preparations for an attack on the USSR. Vichy France's alliance with Germany, however, threatened the British positions in the Near East, so after "pacifying" Iraq in May 1941, British troops decided to beat the Vichy French Army in the Levant and thereby bring Syria and Lebanon under their control, despite the protests of the Free French Movement. The author of the published study smoothly brings together the different facets of this multi-layered problem, combining them into a coherent and comprehensible whole and providing experts and other readers with a clear picture of the events on this peripheral battlefield of WWII.

Military History. World War II. Anglo-French War in the Levant. 1941

Po vstupe Francúzska do druhej svetovej vojny 3. septembra 1939 bol generál Maxime Weygand vymenovaný za hlavného veliteľa vojsk v Levante,¹ kde bol v rokoch 1923 – 1924 vysokým komisárom.² V Sýrii a Libanone bol okamžite vyhlásený výnimočný stav a polícia a bezpečnostné sily prešli pod velenie armády. Boli to opatrenia, ktoré mali zamedziť tajnému zhromažďovaniu zásob, šmeline a špekuláciám. Bola uvalená prísna cenzúra a verejnosť pod hrozbou väzenia nesmela počúvať nemecké vysielanie. Spoločnosť rezignovane prijímala tieto opatrenia a viaceré významné osobnosti vyjadrovali

*Štúdia bola vypracovaná v rámci projektu VEGA 2/0141/12 v ÚO SAV.

¹ Levanta – starší názov pre oblasť ležiacu pri východnom pobreží Stredozemného mora.

² HITTI, Philip K. *Lebanon in History*. London : Macmillan, 1967, s. 493.

lojalitu Francúzsku. No vzhľadom na to, že nebola branná povinnosť, dobrovoľníci sa do armády nehrnuli. V júli 1939 bola pozastavená platnosť sýrskej ústavy a v septembri aj libanonskej, a vládna moc bola prenesená na vymenované orgány.³

Po nemeckom útoku na Francúzsko, 10. mája 1940,⁴ bol generál Maxime Weygand 17. mája 1940 prevelený do vlasti, aby prevzal velenie francúzskych armád v Európe.⁵ Rozpory vo francúzskej vláde a demoralizované velenie armády spôsobili, že vláda, ktorá medzitým presunula svoje sídlo do Bordeaux, odstúpila a 16. júna 1940 sa predsedom vlády stal maršal Philippe Pétain, hrdina prvej svetovej vojny. Hlavným cieľom novej vlády sa stalo bezodkladné dohodnutie prímeria s Nemeckom. Generál Maxime Weygand zostal ministrom obrany a admirál Jean François Darlan sa stal ministrom námorníctva.⁶ V Bordeaux bol aj divízny generál Charles de Gaulle ako štátny tajomník ministerstva obrany a britský styčný dôstojník pri francúzskej vláde generálmajor Edward Louis Spears. S jeho pomocou sa de Gaullovi podarilo bez súhlasu vlády odletieť 17. mája do Anglicka, kde chcel hájiť „pošliapanú česť“ Francúzska a ešte ten istý podvečer mal dlhý rozhovor s premiérom W. Churchillom a nasledujúci večer sa prostredníctvom rozhlasovej stanice BBC obrátil na francúzsky ľud, kde o. i. povedal: „*Francúzsko nie je samotné. Má za sebou obrovské impérium. Môže sa spojiť s Britským impériom, ktoré ovláda moria a pokračovať v boji...*“⁷

Predseda francúzskej vlády maršal Philippe Pétain v rozhlasovom prejave 17. júna 1940 oznámil verejnosti svoj úmysel požiadať Nemcov o prímerie. Na tento prejav takmer všetci predstavitelia francúzskych zámorských území reagovali tak, že budú pokračovať v boji proti mocnostiam Osi. Generál de Gaulle z Londýna poslal 19. júna telegram generálovi Auguste Noguèsovi, hlavnému veliteľovi francúzskych vojsk v severnej Afrike a zároveň generálnemu rezidentovi Francúzska v Maroku, že ak odmietne prímerie, bude mu k dispozícii. Keď nový francúzsky minister národnej obrany generál Maxime Weygand 25. júna 1940 poslal telegramy veliacim dôstojníkom v kolóniách s rozkazom plniť podmienky dohodnutého prímeria, generál Auguste Noguès, odpovedal, že chce pokračovať v boji. V tomto zmysle Noguès telegrafoval aj generálovi Gabrielovi Puauxovi, vysokému komisárovi v Levante, že prímerie sa netýka slobody francúzskeho impéria a rovnako na neho naliehal aj generál Peyruton, generálny rezident Francúzska v Tunisku. Zakrátko však musel de Gaulle sklamať konštatovať, že tak Noguès, ako aj ostatní generálni rezidenti a hlavní veliteľia francúzskych vojsk v zámorí sa nakoniec podriadili výzve Pétaina a Weyganda a s prímerím súhlasili. Iba generálny rezident v Indočíne generál Georges Catroux a veliteľ vojsk na pobreží Somálska generál Le Gentilhomme prímerie odmietli. Obaja však boli odvolaní a nahradení predstaviteľmi lojálnymi vláde.⁸

Funkciu veliteľa francúzskych vojsk v Levante (tri divízie) prevzal po generálovi Weygandovi generál Mittelhauser, ktorý 18. júna vydal denný rozkaz oznamujúci, že francúzska armáda v Levante bude naďalej bojovať na strane spojencov. Zároveň francúzsky vysoký komisár pre Levantu, Gabriel Puaux, po rokovaní s britským generálnym konzulom v Bejrúte, telegraficky informoval vládu v Bordeaux o úmysle Francúzov v Levante pokračovať

³ Dekréty z 21. septembra a 22. novembra 1939. In *Oriente Moderno*, október 1939, s. 534-535.

⁴ YOUNG, Peter. *World War, 1939 – 1945*. London : Pan Books, 1966, s. 79.

⁵ LIDDELL HART, B. H. *History of the Second World War*. London : Pan Books, 1977, s. 80.

⁶ CHURCHILL, Winston. *The Second World War*. Volume II. *Their Finest Hour*. London : Cassell & Co. Ltd., 1967, s. 189.

⁷ Cit in: CHURCHILL, ref. 6, s. 192.

⁸ De GAULLE, Charles. *Válečné paměti, 1940/1944*. Praha : Naše vojsko, 1989, s. 75.

v boji a nadviazal kontakt s francúzskym veľvyslancom v Londýne. Telegramy o odhodlaní pokračovať v boji boli poslané aj generálom Weygandovi do Bordeaux a Peyroutonovi do Tunisu. Hlavný veliteľ britských vojsk na Blízkom východe generál Archibald Wawell navštívil 20. júna 1940 generála Mittelhausera, ktorý mu 23. júna, po prijatí nemeckých podmienok prímeria Francúzskom, oznámil svoj úmysel „pokračovať vo francúzskej misii v Sýrii a brániť tu česť Francúzska a jeho vlajku.“⁹ Aj francúzsky vysoký komisár Gabriel Puaux potvrdil, že čo sa týka Levanty, so žiadnou kapituláciou sa neuvažuje.

Sýria a Libanon patrili k mnohým zámorským územiam francúzskej ríše, ktoré sa po páde Francúzska cítili viazané kapituláciou francúzskej vlády. Je pochopiteľné, že vláda vo Vichy robila všetko, aby svoj vplyv v Levante udržala.¹⁰ Gabriel Puaux 27. júna 1940 naznačil Mittelhauserovi, že ak sa francúzska severná Afrika vzdá, niet nádeje na pokračovanie v boji. Generál Mittelhauser si vyhradil noc na rozmyslenie, pretože predtým plne súhlasil s Wavellovými plánmi na spoločnú obranu Blízkeho východu. Teraz však zostal sám proti všetkým ostatným: mal šesťdesiatšesť rokov a jeho rodina bývala v Štrasburgu, a tak sa podriadil príkazu svojej vlády. Wavellovi sa ho počas druhej návštevy 29. júna nepodarilo presvedčiť o spolupráci, a preto nasledujúci deň boli hranice medzi Palestínou a levantkými štátmi obojstranne uzavreté.¹¹

Britská vláda 1. júla 1940 vydala nasledovné vyhlásenie: „*Vláda Jeho Veličenstva ... chápe, že generál Mittelhauser ... považuje boje v Levante za skončené. Vláda sa však domnieva, že to neznamená, že v prípade pokusu Talianov alebo Nemcov obsadiť Sýriu alebo Libanon, a to napriek britskej nadvláde na mori, francúzske sily neurobia žiaden pokus postaviť sa im na odpor. Z dôvodu, aby boli odstránené všetky pochybnosti, vláda vyhlasuje, že nemôže dovoliť, aby Sýria alebo Libanon boli okupované akoukoľvek nepriateľskou mocnosťou, alebo použité ako základňa pre útok na tie krajiny na Blízkom východe, ktoré je zaviazaná brániť, alebo aby sa stala miestom takých nepokojov, ktoré by predstavovali nebezpečenstvo pre tieto krajiny. Vláda si preto vyhradzuje právo prijať akékoľvek opatrenia, ktoré za danej situácie bude považovať vo vlastnom záujme za nevyhnutné. Akákoľvek akcia, ktorú bude musieť vykonať pre splnenie tohto vyhlásenia, nebude mať vplyv na budúci status území v súčasnosti pod francúzskym mandátom.*“¹²

Zatiaľ čo generál Mittelhauser sa zmieril s porážkou Francúzska, jeho náčelník štábu plukovník de Larminat vydal v rozpore s rozhodnutím svojho veliteľa rozkaz, že levantská armáda pokračuje vo vojne a presunie sa do Palestíny. Avšak dvaja vysokí dôstojníci, ktorým boli britské úmysly s Levantou údajne podozrivé, zakročili u Mittelhausera a dosiahli zrušenie rozkazu, napriek tomu, že značná časť vojakov by ho bola poslúchla. Menšej časti jednotiek sa podarilo zbehnúť, prekročili palestínske hranice a pripojili sa k Britom. De Larminat bol na Mittelhauserov rozkaz uväznený, ale aj jemu sa podarilo utiecť do Palestíny.¹³ Mittelhausera nakoniec presvedčili, aby dovoľil poľskej karpatskej brigáde o sile 4-tisíc mužov, zostavenej z utečencov, ktorí sa dostali do Sýrie cez Turecko, pripojiť sa k Britom,¹⁴ aj keď bez tankov; odmietol však požiadavku generála Wawella presunúť do Palestíny tri prápory cudzineckej légie.¹⁵

⁹ KIRK, George. *The Middle East in the War*. London : Oxford University Press, 1953, s. 82.

¹⁰ CHURCHILL, Winston. *The Second World War*. Volume III. *The Grand Alliance*. London : Cassell & Co. Ltd., 1968, s. 287.

¹¹ KIRK, ref. 9, s. 82.

¹² *The Times*, 2 July 1940.

¹³ De GAULLE, ref. 8, s. 96.

¹⁴ CHURCHILL, ref. 10, s. 287.

¹⁵ KAMMERER, Albert. *La Vérité sur l'Armistice*. Paris : Editions Médicis, 1945, s. 337-342.

To, že sa francúzske jednotky v Levante rozhodli rešpektovať prímerie a nepokračovať v boji, nespôsobilo okamžitý rozkol medzi britskými a francúzskymi predstaviteľmi na Blízkom východe. Naopak, rokovania na uzavretie clearingovej dohody medzi levantskými štátmi a Palestínou dospeli až do návrhu konvencie. Potom prišli správy, že britská flotila 3. júla zaútočila na francúzsku flotilu zakotvenú v alžírskom prístave Oran a väčšinu z nich potopila, pričom o život prišlo 1 300 francúzskych námorníkov.¹⁶ O dva dni vláda vo Vichy prerušila diplomatické styky s Britániou. Prebiehali rokovania o výmene troch britských obchodných lodí zadržaných v Bejrúte za francúzsky parník zadržaný v Hajfe, ale francúzska admirálita teraz rozkázala tieto rokovania prerušiť a 50 britských členov troch posádok bolo internovaných dlhé týždne v schátraných ubytovniach, z ktorých boli práve prepustení zadržovaní Taliani a Nemci. Británia rozkázala spoločnosti Iraq Petroleum Company prerušiť dodávky ropy do levantských štátov uzavretím tripolskej vetvy ropovodu z Kirkúku cez Sýrsku púšť a uvalila čiastočnú blokádu na levantské štáty, čo malo okamžitý vplyv na nedostatok paliva.¹⁷ Francúzi totiž vozili svoj podiel na irackej rope do francúzskych rafinérií.¹⁸ Francúzi odpovedali zákazom vycestovania britských občanov, ktorí boli vo veku vhodnom pre vojenskú službu, z levantských štátov a donútili britského konzula opustiť Bejrút a usadiť sa vo vnútrozemí, aby nemohol priamo sledovať dianie v hlavnom meste.

Koncom augusta 1940 prišli do Levanty piati vysokí talianski dôstojníci, predstavitelia komisie pre prímerie, aby dozerali na plnenie podmienok prímeria, aby sa uistili, že francúzske jednotky sú znížené na minimum potrebné na udržanie vnútorného poriadku a aby boli demobilizované zásoby vojenského materiálu. Od začiatku sa správali arogantne, ako sa patrí na víťaznú rasu voči porazeným. Všetkých nemeckých agentov, ktorí boli po vypuknutí vojny internovaní, prepustili na slobodu, takže mohli pokračovať v činnosti.¹⁹ Ich snaha presadzovať svoju autoritu sa stretávala s tvrdošijným naťahovaním času zo strany Gabriela Pauxa a generála Fougèresa, ktorý medzitým vystriedal Mittelhausera ako najvyšší veliteľ levantskej armády. Nech boli Francúzi akokoľvek roztrpčení porážkou Francúzska v Európe, uvedomovali si, že ich neporazili Taliani a že správa Levanty zostáva v ich rukách.²⁰ Viacerí francúzski dôstojníci poslali požiadavku prostredníctvom britského veľvyslanca v Egypte, aby sa generál Georges Catroux, ktorý v auguste pricestoval z Indočíny na Blízky východ, pripojil k hnutiu Slobodného Francúzska v Londýne, vrátil do Levanty a viedol ich vzburu proti talianskej komisii pre prímerie. Premiér Churchill pozval generála Catrouxa do Káhiry, aby odtiaľ uplatnil svoj vplyv na Levantu, kde sa očakával priaznivý vývoj situácie.²¹

Winston Churchill a Charles de Gaulle sa rozhodli začať túto vzburu Francúzov v Levante proti komisii pre prímerie bezprostredne potom, ako sa de Gaulle zmocní Dakaru. Operácia v Dakare (23. – 25. septembra 1940) bola však neúspešná,²² a tak štrnásť francúz-

¹⁶ EGREMONT, Max. *Under Two Flags, The Life of Major-General Sir Edward Spears*. London : Phoenix, 1997, s. 198.

¹⁷ HOURANI, A. H. *Syria and Lebanon. A Political Essay*. London : Oxford University Press, 1954, s. 233.

¹⁸ *Oriente Moderno*, január 1941, s. 32-33.

¹⁹ CHURCHILL, ref. 10, s. 287.

²⁰ KIRK, ref. 9, s. 85.

²¹ De GAULLE, ref. 8, s. 115.

²² EGREMONT, ref. 16, s. 208-210.

ski dôstojníci v Levante, ktorí nedokázali utajiť svoje sprisahanecké aktivity, boli na rozkaz z Vichy uväznení.²³ Nálada medzi Francúzmi v Sýrii a Libanone sa zhoršila a nezlepšila sa ani po odstránení viacerých úradníkov podozrivých zo sympatií s hnutím Slobodných Francúzov. Začala sa repatriácia záložníkov do vlasti a zostávajúce jednotky tvorili najmä Afričania z francúzskych kolónií a z niekoľkých práporov cudzineckej légie, takže tam nebolo mnoho francúzskych dôstojníkov a poddôstojníkov pripravených zaujať nezávislý postoj.

Žalostné výsledky ťaženia talianskej armády v Albánsku na jeseň 1940²⁴ nijako nepomohli zvýšiť prestíž jej členov v komisii pre prímerie a asi 400 Grékom z levantských štátov sa podarilo preniknúť cez turecké hranice, aby sa pripojili ku gréckej armáde skôr, než Taliani mohli na to upriamiť pozornosť vysokého komisára a dosiahnuť odmietnutie výstupných povolení pre zvyšok Grékov. Vláda vo Vichy 24. novembra 1940 odvolala vysokého komisára Gabriela Puauxa z funkcie a nasledujúci deň bolo oznámené, že za jeho nástupcu bol vymenovaný Jean Chiappe,²⁵ všeobecne známy fašisticky zmýšľajúci Korzičan. Po odchode francúzskej vlády z Paríža v júni 1940 zostal Chiappe na čele parížskej mestskej rady a spolupracoval s nemeckými okupačnými úradmi. Mohli sa naňho spoľahnúť, že bude plniť svoje povinnosti v Levante s rovnakým oduševnením. Lietadlo, ktorým cestoval, bolo však 27. novembra 1940 nad Stredozemným morom zostrelené, keď sa omylom dostalo do britsko-talianskej námornej bitky. Namiesto neho bol za vysokého komisára v Levante vymenovaný generál Henri Dentz.²⁶

Po nepríjemnej úlohe, ktorú zohrali talianski členovia Komisie pre prímerie, začali od septembra 1940 prichádzať aj nemeckí predstavitelia, ktorí oveľa lepšie zapadli do prostredia. Začali prichádzať aj dôstojníci so zvláštnymi úlohami a v polovici januára 1941 pricestoval Otto von Hentig ako splnomocnený minister.²⁷ Na nemeckom ministerstve zahraničných vecí zastával funkciu vedúceho blízkovýchodného oddelenia. Vysokému komisárovi odovzdal svoje poverovacie listiny a potom sa zišiel na spoločenskej úrovni s politickými a náboženskými osobnosťami a nadviazal priateľské kontakty. Von Hentig údajne zhromažďoval muslimské názory na vytvorenie arabskej ríše, počítal so zvolaním islamského kongresu do Damasku, podnecoval radikálov proti Británii v súvislosti s tragickou palestínskou otázkou a tvrdil, že Británia sľúbila severnú Sýriu Turkom ako cenu za ich priateľstvo,²⁸ odporúčal im, aby svoje plány zosúlادili s irackými vlastencami a vzbudzoval v nich nádej, že s nemeckou pomocou získajú od Turecka späť provinciu Hatay (Alexandretta). Von Hentiga vraj oslovili aj predstavitelia extrémistickej sionistickej ozbrojenej organizácie Abrahama Šterna (Šternov gang), ktorí chceli získať podporu pre vyhnanie Britov z Palestíny.²⁹ Istý ohlas zaznamenal von Hentig u skupiny al-Istiqlāl (Nezávislosť), ktorú viedol Šukrī al-Qūwatlī, patriacej k Národnému bloku, ktorého členovia sa v tom čase dívali na Nemecko ako na najvhodnejšieho možného realizátora ich nádejí na nezávislosť.³⁰

²³ CATROUX, Georges. *Dans la bataille de Méditerranée: Égypte–Levant–Afrique du nord 1940 – 1944*. Paris : Julliard, 1949, s. 32-33.

²⁴ YOUNG, ref. 4, s. 121-122.

²⁵ HOURANI, A. H. *Syria and Lebanon. A Political Essay*, s. 232.

²⁶ CATROUX, Georges. *Dans la bataille de Méditerranée: Égypte–Levant–Afrique du nord 1940 – 1944*, s. 68.

²⁷ LONGRIGG, Stephen Hemsley. *Syria and Lebanon under French Mandate*. London : Oxford University Press, 1958, s. 301.

²⁸ KIRK, ref. 9, s. 87-88.

²⁹ EGREMONT, ref. 16, s. 221.

³⁰ AL-MU^cALLIM, Walīd. *Sūrijā, 1918 – 1958. At-tahaddī wa al-muvāḏzaha*. (Sýria. Výzva a konfrontácia). Nikózia, Šarikat Bābil li-n-našr, 1985, s. 22.

Medzitým britská čiastočná blokáda levantských štátov prispievala k ich izolácii od susedných štátov. Kým bolo Francúzsko britským spojencom, frank bol stabilizovaný voči libre, a tak výmena tovarov medzi levantskými štátmi a arabskými susedmi, ktoré patrili do šterlingovej sféry, prebiehala plynule. Teraz, po zrušení diplomatických stykov medzi vládou vo Vichy a Britániou, boli tieto prirodzené hospodárske väzby pretrhané. V tom čase sýrski výrobcovia a obchodníci stratili aj zvyšok dôvery vo finančnú stabilitu porazeného Francúzska, ktoré kontrolovalo sýrsku banku a sýrsko-libanonskú papierovú menu. Preto boli ochotní vymieňať svoje trvanlivé výrobky len za zlato alebo iné žiadané tovary.³¹ Zaskrátko vznikol utešene fungujúci čierny trh nielen s dovozovým tovarom ako ropa a ťažké oleje, cukor a ryžu, ktoré boli nedostatkové kvôli britskej blokáde, ale aj s výrobkami, v ktorých bola krajina ako celok sebestačná, najmä obilie. Producenti, veľkí alebo malí, neboli ochotní vymieňať svoj konkrétny tovar za papierové peniaze s klesajúcou hodnotou.³² Všetko úsilie francúzskej správy na zásobovanie miest, či nariadením o priznaní zásob, rekviráciami, prídellovým systémom alebo márnymi snahami stabilizovať ceny na predošlej úrovni, sa využívalo pri kontrole hromadenia zásob a šmeliny, ktoré boli priamym dôsledkom všeobecného krachu dôvery voči mene a inštinktu sýrskeho obchodníka, aby sledoval svoj vlastný záujem.

* * *

Pre Britov bola prvoradá obrana Egypta, na ktorý od 11. marca 1941 z Líbye útočili taliansko-nemecké divízie pod velením generálporučíka Erwina Rommela a v priebehu mesiaca ich vytlačili z Cyrenajky až za hranice Egypta.³³ Po spojeneckej evakuácii Grécka bolo treba brániť Krétu a Maltu a, navyše, v apríli 1941 sa skomplikovala situácia Britov v Iraku. Po nemeckých víťazstvách na Balkáne a v Grécku na jar 1941 ich letectvo z nových základní mohlo začať ohrozovať spojenecké jednotky na Blízkom východe nielen leteckými útokmi, ale aj výsadvkovými jednotkami. Britom bolo jasné, že keby Nemci ovládli Sýriu, pásmo Suezského prielivu a dokonca aj ropné polia v Iraku a rafinéria v Abadáne by boli priamo ohrozené. To mohlo mať politický ohlas vo viacerých arabských krajinách, kde silnelo národnooslobodzovacie hnutie a britské postavenie na Blízkom východe by bolo vážne ohrozené.³⁴

Koncom apríla 1941, keď britské sily na Blízkom východe boli zamestnané tým, že zároveň museli brániť Krétu, severnú Afriku a Irak a vytláčať Talianov z východnej Afriky, náčelníci štábov naznačili Wawellovi nebezpečenstvo, v prípade, že sa Nemcom podarí získať záchytný bod v Sýrii a inštruovali ho, aby bol pripravený poslať jednotky do Sýrie na podporu akéhokoľvek francúzskeho odporu voči Nemcom. On odpovedal, že podľa jeho informácií je generál Dentz úplne podriadený Vichy a je veľmi nepravdepodobné, že by sa postavil proti nemeckému prenikaniu a že najväčšia sila, ktorú môže uvoľniť v Palestíne, je jeden neúplný jazdecký pluk. Wawell nechcel osloviť Dentza, ako to navrhovali náčelníci štábov, lebo podľa neho to mohlo možnému budúcemu nepriateľovi prezradiť slabosť spojeneckých síl.³⁵ Dentz po vojne pred súdom tvrdil, že 29. apríla 1941 s ním hovoril britský generálny konzul Godfrey Havard o možnosti, že sa Nemci pokúsia využiť sýrske letiská

³¹ HOURANI, ref. 17, s. 234.

³² LONGRIGG, ref. 27, s. 300.

³³ LIDDELL HART, ref. 5, s. 126-127.

³⁴ CHURCHILL, ref. 10, s. 288.

³⁵ WARNER, Geoffrey. *Iraq and Syria 1941*. Bristol : Purnell Book Services, n.d., s. 126.

na útok proti Cypru, preto nasledujúci deň poslal ministrovi vojny vo Vichy telegram, v ktorom poukázal na nebezpečenstvo, že Nemci pri svojom prenikaní smerom na Suez a do Iraku určite využijú letiská v Levante. Aj keď dohoda o prímerí zakazuje nepriateľské akcie Francúzov proti nemeckým silám, svojim námorným a leteckým silám vydal inštrukcie, aby silou vzdorovali cudzím námorným a leteckým výsadbom. Uviedol, že do Vichy oznámil svoje obranné opatrenia a žiadal inštrukcie, ako ďalej postupovať.³⁶

Minister obrany vichystickej vlády mu 4. mája odpovedal, že nevyučuje, že v krátkom čase sa Nemci pokúsia poskytnúť pomoc Iraku. Ak lietadlá *Luftwaffe* budú chcieť pristáť na levantských letiskách alebo využívať vzdušný priestor, treba si uvedomiť, že Francúzsko nemôže postupovať proti nemeckým ozbrojeným silám ako voči nepriateľovi. Treba však odpovedať silou na všetky pokusy britských ozbrojených síl, keby chceli akýmkoľvek spôsobom zasiahnuť.³⁷ O dva dni neskôr minister informoval Dentza o rokovaní, ktoré od 3. mája vedie admirál Darlan s nemeckou vládou. Uviedol, že na dosiahnutie úspechu rokovania je nutné, aby nemecké lietadlá smerujúce do Iraku mohli pristávať v Levante a Dentz im musí poskytnúť všetko potrebné, aby mohli pokračovať vo svojej misii.³⁸ Dentz odpovedal 7. mája, že odkaz dostal a vydal príslušné inštrukcie. Dodal, že v prípade nepriateľských činov nemeckých alebo talianskych lietadiel počas letu alebo pri pristávaní, veliteľia letísk dostali právo brániť sa. Slobodní Francúzi si uvedomovali dôsledky nemeckého výsadekového útoku na Sýriu. Preto generál Catroux povedal de Gaullovi, že nadviaže kontakt s Dentzom, aby sa pripojil k hnutiu s uistením, že jeho postavenie a právomoci zostanú zachované. Jeho plány sa však nestretli s Wawellovým súhlasom.³⁹

Na letisku v Aleppe pristál 9. mája emisár vichystickej vlády, Jacques Guérard, ktorý na druhý deň vysvetlil Dentzovi, že pri rokovaní s Nemeckom ide Francúzsku o zníženie vojenských reparácií, o zníženie rozlohy francúzskeho územia okupovaného Nemcami a o prepustenie veľkého počtu vojnových zajatcov.⁴⁰ Na oplátku Rudolf Rahn, nemecký agent, ktorý v úplnej tajnosti sprevádzal Guérarda do Sýrie, mal zariadiť tranzit nemeckých lietadiel s irackými výsostnými znakmi do Iraku. Rahn požadoval aj pre Irak zásoby zo zapечатých skladov, kde boli umiestnené na základe dohody o prímerí francúzske zbrane, munícia a vozidlá. V správe Darlanovi 11. mája Dentz uviedol, že požadovaný materiál môže byť dodaný do Iraku po železničnej trati Aleppo – Mosul pri dodržaní päťdňovej oznamovacej lehoty Turkom,⁴¹ keďže transport prekoná po ich území vyše 300 kilometrov. Dentz dodal, že v súvislosti s touto akciou treba požiadať komisiu pre prímerie o poskytnutie rovnakého objemu zbraní a munície na doplnenie vojenských zásob a podľa možnosti tiež protitankové a protiletcké kanóny, ktorých je veľmi málo, pre prípad ozbrojenej britskej reakcie.⁴²

³⁶ CATROUX, ref. 26, s. 109.

³⁷ Cit. in: KIRK, ref. 9, s. 92-93.

³⁸ LIPSCHITS, Isaac. *La Politique de la France au Levant 1939 – 1941*. Paris : Editions A. Pedone, 1963, s. 94; ABETZ, Otto. *Das offene Problem*. Köln : Grewen, 1951, s. 186-187.

³⁹ De GAULLE, ref. 8, s. 151-152.

⁴⁰ LONDON, Geo. *L'Amiral Estéva et le général Dentz devant la Haute Cour de Justice*. Lyons : Bonnefon, 1945, s. 333.

⁴¹ RAHN, Rudolf. *Ruheloses Leben*. Düsseldorf : Diedrichs, 1949, s. 152-181.

⁴² LONDON, ref. 40, s. 175-176.

Prvé nemecké lietadlo smerujúce do Iraku priletelo ráno 12. mája 1941. Generál Dentz sa usiloval obmedziť využívanie sýrskych letísk na Palmyru, dostatočne vzdialenú od obyčajného územia, ale dostal rozkaz dať im k dispozícii aj letisko neďaleko Aleppa a poskytnúť francúzsku stíhaciu letku a protiletckú batériu na obranu letiska. Podľa Dentza v období od polovice mája do 6. júna asi 120 nemeckých lietadiel prešlo cez Sýriu do Iraku. Admirál Darlan 14. júna oznamoval Dentzovi, že francúzsko-nemecké rokovania sa skončili a Pétainova vláda prijala zásadu spolupráce s Nemeckom. Táto spolupráca neznamená vyhlásenie vojny Británii, ale rozkaz brániť sa silou britskému útoku je potvrdený. Nasledujúci deň telegrafoval samotný Pétain, ktorý slová admirála v plnom rozsahu potvrdil.⁴³

Medzitým 14. a 15. mája britské letectvo bombardovalo letiská využívané Nemcami a 15. mája britský minister zahraničných vecí Eden vyhlásil v Dolnej snemovni, že vláda dala plné právo na podniknutie akcií proti nemeckým lietadlám na sýrskych letiskách a že súhlas s týmito preletmi nie je v súlade so zárukami poskytnutými francúzskou vládou.⁴⁴ Dentz energicky protestoval u britského generálneho konzula a 16. mája vydal toto vyhlásenie: „*Nemecké lietadlá v uplynulých dňoch vykonali tranzitný prelet nad Sýriou. Pätnásť z nich núdzovo pristálo na sýrskych letiskách. V súlade s podmienkami prímeria francúzske úrady prijali opatrenia, aby tieto lietadlá čo najskôr odleteli. Útoky britského letectva sú flagrantným aktom nepriateľstva voči Francúzsku.*“⁴⁵ Ani Nemci nezaháľali a 20. mája ich letectvo zaútočilo na Krétu. Generál Archibald Wawell preto 21. mája nariadil vybraným jednotkám, aby sa pripravili na presun do Palestíny a generálovi Maitlandovi Wilsonovi, ktorý sa po návrate z Grécka začiatkom mája ujal velenia v Palestíne a Zajordánsku, aby vypracoval plán na postup do Sýrie.⁴⁶ Generál Edward Spears, styčný dôstojník u de Gaulla, si uvedomoval, že ťaženi do Sýrie by pomohla podpora miestneho obyvateľstva, a preto poslal do Londýna návrh, aby Slobodní Francúzi a Briti dali obyvateľstvu slávnostnú záruku o poskytnutí úplnej nezávislosti levantským štátom.⁴⁷

Francúzsko-nemecký protokol z 21. mája ratifikoval pomoc, ktorú majú francúzske úrady v Levante poskytnúť Nemcom pri zásobovaní irackej armády a počítal s odovzdávaním nemeckému hlavnému veleniu na základe reciprocity, všetky tajné informácie získané o britských jednotkách a vojenských opatreniach na Blízkom východe.⁴⁸ Vzhľadom na aktívne kroky, ktoré podnikli Briti, aby zabránili nemeckému prenikaniu, OKW súhlasilo s uvoľnením podmienok prímeria a povolilo Francúzom, aby cez Solún poslali z Francúzska do Levanty vojnový materiál a pozemné a letecké jednotky.⁴⁹ Generál Henri Dentz 21. a 22. mája radil, aby nedošlo k ich vylodeniu v Bejrúte alebo Tripolise, pre zachovanie utajenia a odvrátenie novej britskej reakcie rozsiahlejšej ako v prípade letísk. Navrhol využiť na vylodenie záliv medzi Bejrútom a Tripolisom.⁵⁰ Medzitým veliteľ armády generál Fougères za aktívnej účasti bezpečnostných zložiek (Sûreté Générale) vyradil vyšších dôstojníkov a štátnych úradníkov podozrivých zo sympatií so Slobodným Francúzskom

⁴³ KIRK, ref. 9, s. 94.

⁴⁴ WARNER, ref. 35, s. 130.

⁴⁵ Daily Telegraph, 17 May 1941.

⁴⁶ CHURCHILL, ref. 10, s. 290.

⁴⁷ EGREMONT, ref. 16, s. 225.

⁴⁸ HIRSZOWITZ, Lukasz. *The Third Reich and the Arab East*. London : Routledge and Kegan Paul, 1966, s. 174.

⁴⁹ ABETZ, ref. 38, s. 188.

⁵⁰ KIRK, ref. 9, s. 95.

alebo kritizujúcich politiku kolaborácie s Nemcami. Generál Fougères pri viacerých príležitostiach predniesol vo francúzskych posádkach protibritské prejavy, kde poukazoval na Britániu ako na historického nepriateľa Francúzska už od stredoveku. Britskí konzuli museli opustiť Levantu. Na druhej strane niekoľko stovák francúzskych vojakov, konkrétne dva čerkeské jazdecké oddiely pod velením pplk. Philiberta Colleta, prekročili južnú hranicu a pripojili sa k Slobodným Francúzom v Palestíne. Bol to však len zlomok v porovnaní s tými, ktorí pasívne čakali, čo sa stane.⁵¹

Britský minister zahraničných vecí Anthony Eden 22. mája vyhlásil, že keď vichystická vláda v súlade s deklarovanou politikou kolaborácie s nepriateľom poškodí spojenecké vojenské úsilie a poslúži nepriateľovi, Británie bez zábran zaútočí na nepriateľa. Generál Wawell, ktorého decimované sily boli nasadené na troch frontoch, váhal otvoriť ďalší front v Levante, a preto 20. mája ponúkol náčelníkovi Imperiálneho generálneho štábu svoju rezignáciu.⁵² Napriek tomu prijal opatrenia, aby predišiel riziku nemeckej okupácie Sýrie. Ministerstvu vojny hlásil 25. mája, že pripravuje plán invázie do Sýrie s kódovým označením „**Exporter**“, v ktorom počíta so 7. austrálskou divíziou bez jednej brigády, jednotkou Slobodného Francúzska a niekoľkými jednotkami 1. jazdeckej divízie. Priznal, že je to omnoho menej ako považuje za potrebné a nepozdávalo sa mu ani začlenenie Slobodných Francúzov, lebo vedel, že to spôsobí oveľa tvrdší odpor Francúzov v Sýrii, ale nemá k dispozícii žiadne iné jednotky. Letecká podpora mohla byť tiež iba skromná, lebo v krátkom čase sa mala začať ofenzíva na severoafrickom fronte.

Keď v Iraku padla vláda Rašida ʿĀliho al-Kajlānīho, Nemci stiahli z Levanty svoje lietadlá a vojenskú misiu a ukončili aktivity súvisiace s Irakom. Nemci však nerezignovali úplne na vojenské aktivity, ktoré pokračovali na severoafrickom fronte ani na podvrtnú činnosť v súlade s aktivitami protispojeneckých arabských kruhov. Vojenská misia pre Irak nebola rozpustená, ale zostala ako „Sonderstab F“ a pod velením generála Helmutha Felmyho operovala z Atén. Základnou líniou nemeckej politiky na jar a začiatkom leta 1941 bolo stiahnuť sa zo Sýrie po páde irackého režimu, aby Briti nemali zámienku na jej okupáciu.⁵³ Sýrsky problém však pretrvával, pretože takmer každý krok, ktorý vichysti chceli podniknúť na udržanie Sýrie, si vyžadoval nemeckú pomoc alebo súhlas. Neúspech v Iraku spôsobil, že Nemci boli veľmi obozretní. Ešte začiatkom júna si viacerí nemeckí politici a vojaci mysleli, že Británie nepoužije silu na ovládnutie Sýrie, ale získa francúzske jednotky pre de Gaulle. Tento predpoklad vychádzal zo skutočností, že v roku 1940, po páde Francúzska, väčšina francúzskej posádky v Sýrii chcela pokračovať v boji proti Nemcku.⁵⁴ Ako sa neskôr ukázalo, pre spojencov postoj vichystických jednotiek stratil dôležitosť zoči-voči všeobecnej obave, že Nemci ovládnu Levantu. Túto obavu znásobili informácie generálneho konzula USA v Bejrúte Van Engerta.⁵⁵

Generál de Gaulle vo svojich pamätiach trpko priznáva, že kým sa Briti a Slobodní Francúzi chystali na spoločný boj, pod povrchom prebiehala politická rivalita. Otrás spôsobený francúzskou porážkou si podľa neho vyžadoval, aby Slobodné Francúzsko zaujalo voči levantanským štátom nový postoj zodpovedajúci vývoju a okolnostiam. Z jeho slov je jasné, že

⁵¹ De GAULLE, ref. 8, s. 155.

⁵² CHURCHILL, ref. 10, s. 290.

⁵³ PLAYFAIR, I. S. O. *The Mediterranean and the Middle East*. Vol. II. „*The Germans come to the Help of their Ally*“ (1941). London : Her Majesty's Stationery Office, 1956, s. 205.

⁵⁴ HIRSZOWITZ, ref. 48, s. 174.

⁵⁵ WILSON, H. M. *Eight Years Overseas, 1939 – 1947*. London : Hutchinson, 1950, s. 110.

sa nezbavil veľkofrancúzskych snov a Arabom chcel ponúknuť iba to, že „*po preniknutí na sýrske a libanonské územie Slobodné Francúzsko vyhlási svoju vôľu ukončiť režim mandátu a uzavrieť dohody so štátmi, ktoré sa stanú suverénnymi. Pokiaľ potrvá vojna, ponecháme si prirodzene v Levante vrcholnú moc mandátnej krajiny a súčasne jej povinnosti*“.⁵⁶ V podstate sa nezaujímal o ašpirácie a túžby miestneho obyvateľstva, ale o to, že britská politika sa snaží skrytou i otvorenou formou nahradiť Francúzov v Damasku a Bejrúte. Potrebu sľúbiť Sýrii a Libanonu nezávislosť, aby sa zabezpečila podpora domáceho obyvateľstva spojencom, zdôraznil aj Churchill v telegrame de Gaullovi, 6. júna 1941.⁵⁷ Vyhlásenie o poskytnutí nezávislosti Sýrii a Libanonu vyhlásil generál Georges Catroux tak ako si želal de Gaulle, ale britská vláda svojím menom vydala iné vlastné vyhlásenie.⁵⁸

Generál Dentz 30. mája telegrafoval admirálovi Darlanovi, že operácia Britov v Iraku sa skončila z hľadiska Nemcov neúspešne a bolo by vhodné nepripustiť podobnú chybu v Sýrii. Uviedol, že nemecká prítomnosť v Sýrii neznamená pre Francúzov žiadnu podporu, ale bude využitá ako zámienka na spojenecký útok, preto žiadal ukončenie nemeckej prítomnosti na levantských letiskách.⁵⁹ Darlan odpovedal, že neexistuje vojenská dohoda o vojenskej spolupráci proti Britom a že Francúzsko musia brániť výlučne Francúzi, preto požiadal o stiahnutie nemeckých lietadiel. Veliteľ nemeckej leteckej jednotky vyslanej do Iraku sa však 31. mája snažil z leteckej základne v Aleppe organizovať odpor voči Britom v severnom Iraku a tvrdil, že vlády Nemecka a Francúzska sa dohodli na vojenskej spolupráci proti Britom. Darlan sa neuspokojil a naliehal na Dentza, aby boli Nemci stiahnutí zo sýrskeho územia. Vysvetľoval, že bojovú morálku v armáde udržuje tým, že vojakom pripomína ich úlohu pri obrane jednoty francúzskej ríše a keď tento dôvod zlyhá, stratia motiváciu. OKW stiahlo nemeckých letcov zo Sýrie 4. júna 1941.⁶⁰ O dva dni Dentz oficiálne informoval generálneho konzula USA v Bejrúte, ktorý zastupoval aj britské záujmy, že Nemci Sýriu opustili.

Zmena prišla neskoro, lebo britská vláda 8. júna 1941 vyhlásila, že napriek predošlému varovaniu, vláda vo Vichy pokračuje v spolupráci s mocnosťami Osi a poskytla svoje základne v Sýrii a Libanone Nemecku a Taliansku a dodávala vojenský materiál vzbúreným silám v Iraku. Nemecké prenikanie do Sýrie sa začalo a vláda vo Vichy naďalej prijíma opatrenia, ktoré povedú k tomu, že Sýria a Libanon sa dostanú celkom pod nemeckú nadvládu. Britská vláda nemôže tolerovať také akcie, ktoré prekračujú podmienky dohody o prímerí a vyhlásenia maršala Pétaina, že Francúzsko nepodnikne nič proti svojim bývalým spojencom. Z toho dôvodu jednotky Slobodného Francúzska spolu s britskými silami dnes ráno vstúpili na územie Sýrie a Libanonu.⁶¹

Ako odpoveď vláda vo Vichy vyhlásila v nóte odovzdanej veľvyslancovi USA admirálovi Williamovi D. Leahymu, že v Sýrii nedošlo k spolupráci medzi Francúzmi a Nemcami a všetky nemecké letecké sily a materiál, ktoré tam mohli byť počas udalostí v Iraku boli stiahnuté okrem niekoľkých poškodených lietadiel a desiatich mužov. Nič za súčasnej situácie v Sýrii nemôže odôvodniť britský útok, ktorý môže viesť k vážnym následkom.

⁵⁶ De GAULLE, ref. 8, s. 157.

⁵⁷ CHURCHILL, ref. 10, s. 294.

⁵⁸ Texty francúzskeho a britského vyhlásenia in: HOURANI, ref. 17, s. 241-242.

⁵⁹ LONDON, ref. 40, s. 269.

⁶⁰ GÖRLITZ, Walter. *Das zweite Weltkrieg, 1939 – 1945*. Stuttgart : Steingruben Verlag, 1951, s. 248.

⁶¹ *The Times*, 9 June 1941.

Francúzska vláda je rozhodnutá brániť svoje územie a vlastníctvo keď bude napadnutá všetkými prostriedkami, ktoré má k dispozícii. Vo vedomí nebezpečenstva súčasnej situácie francúzska vláda neprijme žiadnu akciu, ktorá by mohla sťažiť alebo rozšíriť konflikt. Ak sa problém rozšíri, francúzska vláda bude nútená nevyhnutnými opatreniami zaistiť obranu území pod francúzskou suverenitou.⁶²

V odpovedi britská vláda pripomenula vláde vo Vichy vyhlásenie britského ministra zahraničných vecí z 22. mája 1941 a zodpovednosť za konflikt presunula na vládu maršala Pétaina. Pripomenula, že s potešením zaregistrovala, že francúzska vláda nechce prijať žiadnu akciu na zhoršenie konfliktu a sama nechce prelievať francúzsku krv. Preto by privítala, keby maršal Pétain v záujme oboch krajín dal pokyn svojim vojskám, aby nekládli odpor opatreniam, ktoré spojenecké sily prijímajú, aby zabránili nepriateľovi v používaní sýrskych základní proti sebe.⁶³

* * *

Spojenecký útok (*operácia Exporter*) sa začal na širokom fronte, ale hlavný ťah pobrežím smerom na Bejrút.⁶⁴ Zúčastnili sa na ňom britské sily (7. austrálska divízia, časť 1. jazdeckej divízie, 5. indická pešia brigáda stiahnutá z Eritrey) pod velením generála Henryho Maitlanda Wilsona a sily Slobodných Francúzov, ktorým velil generál Le Gentilhomme, skladajúce sa zo šiestich práporov, jednej batérie a tankovej roty. Leteckú podporu mohli spočiatku poskytnúť iba 70 lietadiel, lebo bitka o Krétu mala prednosť. Generál Dentz mal k dispozícii 18 práporov so 120 delami a 90 tankmi, dovedna 35 000 mužov.⁶⁵ Keď spojenecké jednotky prekročili hranice levantských štátov, mocnosti Osi okamžite ponúkli vláde vo Vichy vzdušnú podporu a 11. júna vichystický minister obrany informoval Dentza, že vláda odpovedala, že prvoradým cieľom leteckého útoku by mala byť britská flotila podporujúca postup spojeneckých síl popri libanonských brehoch a následne letiská v Ammáne, Hajfe, Lydde a prístavné zariadenia v Hajfe. Vhodné by bolo bombardovať aj konvoje medzi Cyprom a Hajfou. Zásahy v zóne bojov uskutočniť iba na požiadanie generála Dentza, ktoré podá cez taliansku komisiu pre prímerie.⁶⁶

Námorný veliteľ v Levante, admirál Goutton 12. júna krátko popoludní poslal do Vichy telegram, v ktorom oznamoval, že požiadal hlavného veliteľa (Dentza) o súhlas na rýchly a opakovaný zásah nemeckých lietadiel Ju-87 Stuka proti britskej flotile, ktorá sa posúva na sever a podporuje útočiacie spojenecké jednotky. Súhlas s používaním levantských letísk je nevyhnutný a tento krok, ktorý bol odmietnutý pred britským útokom, by teraz vďaka prijali všetky jednotky.⁶⁷ Dentz potvrdil vážnosť situácie v telegrame zaslanom večer toho istého dňa. Uviedol, že stála paľba britskej flotily a značné straty vojakov, ktorých nemá kým nahradiť, zmenili jeho názor na zásah nemeckého letectva. Žiadal povolenie, aby nemecké lietadlá, ktoré majú zasiahnuť proti britskej flotile alebo proti pozemným operáciám mohli použiť letisko v Aleppe. O situácii informoval aj Rudolfa Rahna.⁶⁸ Nemci kladne prijali francúzske požiadavky a boli ochotní bombardovať prístav v Hajfe a britskú flotilu, dokonca prisľúbili letecké krytie pre francúzske lode smerujúce do Sýrie.⁶⁹

⁶² *Oriente Moderno*, júl 1941, s. 339.

⁶³ *The Times*, 14 June 1941.

⁶⁴ GUEDALLA, Philip. *Middle East 1940 – 1942. A Study in Air Power*. London : Hodder and Stoughton, 1944, s. 151.

⁶⁵ CHURCHILL, ref. 10, s. 295.

⁶⁶ KIRK, ref. 9, s. 98.

⁶⁷ LONGRIGG, ref. 27, s. 312.

⁶⁸ LONDON, ref. 40, s. 179.

⁶⁹ ABETZ, ref. 38, s. 195.

Ráno 13. júna prišla z Vichy odpoveď: Posielame vám francúzsku letku spôsobilú pre útok na flotilu. Pomoc lietadiel Stuka, ktorá môže mať vážnu odozvu na celkovú politiku, možno požiadať iba vtedy, keby nebola len rýchla a trvalá, ale aj masívna. Zistíte, či tieto technické podmienky môžu byť splnené.⁷⁰ Dentz odpovedal, že vyslanie špecializovanej francúzskej letky ho odľahčí a umožní mu vyriešiť problém pomocou vlastných zdrojov. V prípade masívnej a trvalej podpory by Nemci určite žiadali zodpovedajúce zabezpečenie a služby, ktoré nemôže poskytnúť, a tak by si mohli vytvoriť vlastné zázemie v severnej Sýrii. Sporadická podpora nemôže prispieť k úspechu, ale znamenala by stratu morálneho kreditu z nášho postoja a celkovej politiky.⁷¹ Medzitým prišla ďalšia správa z vichystického ministerstva vojny vyzývajúca vojakov, aby v záujme politického postavenia vlády odolávali tak dlho, ako je to možné.

Dentzova situácia sa naďalej zhoršovala: britské a francúzske jednotky sa približovali k Bejrútu a Damasku; na strednom úseku padol oporný bod Mardž 'Ujün a motorizované oddiely postupovali cez púšť z Iraku. V tejto situácii Dentz hlásil, že okamžitý zásah bombardérov Stuka umiestnených v Sýrii, ktoré by útočili na pozemné ciele a v druhom rade na flotilu, by boli rozhodujúce a že Rudolf Rahn ho uistil, že po ukončení operácie sa Nemci okamžite stiahnu.⁷² Následne vichystický minister leteckva, generál Jean Bergeret 17. júna odletel do Levanty,⁷³ ale medzitým levantské sily, keď si uvedomili slabosť spojeneckých síl, spustili úspešný protiútok proti Qunajtre a Mardž 'Ujün a Dentzovi sa zdalo, že vojenská situácia si už nevyžaduje žiadosť o nemeckú podporu.⁷⁴ Do Vichy poslal telegram, že sa vyskytli technické ťažkosti a vec nie je naliehavá. Keď sa Bergeret vrátil do Vichy, dostal dlhšiu správu od Dentza: „*Situácia pri Sidone je zložitá pre aktivitu britského delostrelectva a flotily a admirál Goutton veliaci levantským námorným silám tvrdí, že podpora lietadiel Stuka by bola rozhodujúca. Ja odmietam jeho názor z týchto dôvodov: 1. Zásoby vojnového materiálu, benzínu a bômb, nebudú stačiť, aby sme nemeckým formáciám poskytli pomoc a ochranu, ktorú – v prípade, že budú pozvané – budú vyžadovať; 2. som toho názoru, že celkový morálny stav vo Francúzsku núti francúzske vojská v Sýrii, aby bojovali samy, bez pomoci cudzích vojsk vpustených do Sýrie; 3. Žiadaná pomoc bude možno účinná proti nepriateľskej flotile, ale nedokáže ovplyvniť výsledok pozemných bojov.*“⁷⁵ Vláda vo Vichy sa 22. júna nakoniec rozhodla nepožiadat' o nemeckú podporu a vyzvala obrancov, aby pevne bránili svoje postavenia.

Keď 20. júna 5. indická brigáda a jednotky Slobodného Francúzska obkľúčili Damask, Dentz hlásil do Vichy: „*Osud Levanty teraz závisí od okamžitého nasadenia úderných (prepadových) jednotiek. Tie musia byť letecky dopravené veľkými lietadlami. Nemecké velenie je pripravené poskytnúť potrebné lietadlá za podmienky, že žiadosť podáte vy.*“⁷⁶ Po tom, čo Dentz takto presvedčil svoju vládu o vážnosti situácie, ešte v ten istý deň požiadal generálneho konzula USA, aby zistil, za akých podmienok by bolo možné uzavrieť prímerie a 21. júna dostal odpoveď, že britská vláda je pripravená poskytnúť Dentzovi a všetkým francúzskym dôstojníkom a úradníkom vojenské pocty.⁷⁷ Damask padol 21. júna a Palmyra bola

⁷⁰ HIRSZOWITZ, ref. 48, s. 178.

⁷¹ LONDON, ref. 40, s. 258-260.

⁷² Cit. in: KIRK, ref. 9, s. 100.

⁷³ WARNER, ref. 35, s. 146.

⁷⁴ CATROUX, ref. 26, s. 142-143; ABETZ, ref. 38, s. 196-198.

⁷⁵ Cit. in: KIRK, ref. 9, s. 100.

⁷⁶ LONDON, ref. 40, s. 260-261.

⁷⁷ WARNER, ref. 35, s. 148; De GAULLE, ref. 8, s. 159-160.

ohrozovaná britskou kolónou postupujúcou cez púšť z Iraku. A tak 26. júna Dentz vyslal dvoch svojich štábných dôstojníkov do Vichy, aby vysvetlili nemožnosť pokračovať v boji. Podľa svedectva jedného z týchto dôstojníkov, zatiaľ čo Pétain súhlasil 28. júna s nutnosťou prímeria, Darlan trval na pokračovaní v boji, kým to bude možné.⁷⁸

V druhej polovici júna sa odohrali ďalšie významné udalosti. Britská vláda 21. júna rozhodla o vymenovaní generála Claude Auchinlecka za hlavného veliteľa britských vojsk na Strednom východe a zároveň na jeho doterajšie miesto veliteľa britských vojsk v Indii obsadiť generálom Wawellom. Okrem toho vláda 29. júna vymenovala kapitána Olivera Lyttletona za svojho stáleho zástupcu na Strednom východe.⁷⁹ Celkovú vojenskú situáciu ovplyvnil aj nemecký útok na Sovietsky zväz, ktorý sa začal 22. júna. Generál de Gaulle vymenoval 24. júna generála Georgesu Catrouxa za generálneho delegáta pre Levantu. Mal za úlohu „*Riadiť obnovu vnútornej politickej a ekonomickej situácie ako to dovoľí vojna, vyjednať so zodpovednými zástupcami obyvateľstva dohody nastoľujúce budúcu nezávislosť a suverenitu štátov, ako aj spojenectvo týchto štátov s Francúzskom, zaistiť obranu územia proti nepriateľovi a spolupracovať so spojencami pri vojenských operáciách na Východe.*“⁸⁰

Dentz dostal splnomocnenie rokovať o prímerí až 8. júla, keď už Damūr, posledné postavenie na pobrežnej ceste do Bejrútu, mal padnúť. Dentz znova využil dobré služby generálneho konzula USA, ktorý mu na druhý deň priniesol britské podmienky. Podmienky vychádzali zo záruk nezávislosti levantských štátov, ktoré vyjadril generál Catroux a podporila britská vláda pri začatí bojov s dodatkom, že francúzske zastúpenie v Levante budú odteraz vykonávať predstavitelia Slobodného Francúzska.⁸¹ Spojenci boli ochotní garantovať úplnú a okamžitú amnestiu vichystickým úradníkom a vojakom, účastným posledných udalostí. Francúzski vojaci v Sýrii mali byť plne informovaní o situácii a poskytovaných možnostiach a mali mať možnosť slobodne sa pripojiť k spojeneckým silám (podľa možnosti v zodpovedajúcom zaradení). Na druhej strane spojenci dávali každému, kto sa k nim nechcel pripojiť, slobodnú voľbu vrátiť sa do vlasti spolu s rodinami, keď to okolnosti dovoľia. Vojenský materiál musel byť odovzdaný, aby následne nemohol byť použitý proti spojencom. Vojenské lode museli zostať nepoškodené, s tým, že budú vrátené Francúzsku po vojne, alebo sa za ne zaplatí náhrada. Železnice, prístavy, spoje, rozhlas, ropné zariadenia, atď., museli byť odovzdané spojencom na používanie nepoškodené. Všetci uväznení britskí občania museli byť prepustení a všetci Nemci a Taliani v Levante museli byť internovaní. Hospodárska blokáda levantských štátov mala byť zrušená a mali byť zaradené do šterlingovej zóny.⁸²

Vláda vo Vichy 11. júla odpovedala, že s ľútosťou konštatuje, že politické podmienky zaradené do úvodu podmienok sú nezlučiteľné s jej právami a výsadami týkajúcimi sa obyvateľstva zverenieho do jej ochrany. Francúzsko vždy považovalo za zásadný cieľ úlohu zverenej jej mandátom, aby postupovalo čo najrýchlejšie v emancipácii Sýrie a Libanonu, aby sa stali slobodnými národmi. Nehodlá poľaviť v týchto povinnostiach. Je to však jeho vlastná zodpovednosť vybrať moment a rozhodnúť spôsob pre túto nezávislosť. Žiadna mocnosť nemôže v tomto právoplatne nahradiť Francúzsko. Tvrdenie, že britská vláda

⁷⁸ KIRK, ref. 9, s. 101.

⁷⁹ CHURCHILL, ref. 10, s. 348.

⁸⁰ De GAULLE, ref. 8, s. 161.

⁸¹ WARNER, ref. 35, s. 150-151.

⁸² LONGRIGG, ref. 27, s. 314-315.

oslobodzuje Sýriu a Libanon, je teda neplatné. Navyše, francúzska vláda sa nemôže prepožičať na rokovania s Francúzmi, ktorí sú zradcami svojej vlasti ako de Gaulle a Catroux. Francúzska vláda nemôže prijať termín „úplná amnestia“ použitý britskou vládou. Francúzski vojaci poslúchajúci vládu svojej krajiny, nemajú čo byť amnestovaní. Francúzska vláda nemôže podpísať prímerie, ktoré obsahuje podmienky v rozpore s jej záujmami a čťou. Francúzska vláda vkladá dôveru do generála Dentza, že prijme opatrenia zodpovedajúce *de facto* situácii, ktorej bude čeliť, ak britská vláda vezme na seba zodpovednosť za neľudské predlžovanie bojov, ktoré sama rozpútala.⁸³

Spojenecké vojská pokračovali v postupe a dohoda bola nakoniec dosiahnutá medzi Britmi a vichystickými Francúzmi, a podpísali ju v Akke (prístav v severnej Palestíne) 14. júla 1941 generáli Wilson a Dentz.⁸⁴ Tu sú jej najdôležitejšie nové body: úradníci exekutívy, úradníci technických služieb a dôstojníci zvláštnych služieb zostanú vo svojich funkciách, pokiaľ bude nutné zabezpečiť pokračovanie správy krajiny a dovtedy, kým budú môcť byť uvoľnení. Potom môžu byť repatriovaní, ak si to budú želať. Môžu byť zbavení služby, ak by ich práca alebo postoj nebol uspokojivý. Francúzske kultúrne ustanovizne, vrátane nemocníc, škôl, misií atď. mali byť zabezpečené, že ich práva budú zachované. Práva týchto ustanovizní však nesmú byť v rozpore s vojenskými záujmami spojencov.⁸⁵

Priebeh konfliktu naznačuje, že hlavným motívom vlády vo Vichy pri povolení nemeckej infiltrácie do levantských štátov (ktoré spojenecká tlač náležite zveličovala) bola nádej, že získa isté úľavy podmienok prímeria v metropolitnom Francúzsku. Prítomnosť Slobodných Francúzov v Palestíne nehrala hlavnú úlohu pri formovaní Dentzových stanovísk počas mája 1941, ale zvýšila odhodlanie jeho jednotiek klásť odpor spojencom po 8. júni. De Gaulle mal prehnané očakávania pri odhade počtu francúzskych vojakov v levantských štátoch, ktorí budú ochotní sa k nemu pripojiť. Nemecké prenikanie bolo zrejme veľmi neprijemné pre väčšinu vichystických dôstojníkov, ktorí Nemcov neznášali rovnako ako Britov. Prípadný pocit zadosťučinenia, že Briti konečne dostanú, čo si zaslúžia, bol vykompenzovaný pocitom, že Nemci získavajú záchytný bod v ďalšej francúzskej dŕžave, odkiaľ ich bude ťažké dostať von. Činnosť von Hentiga a Rosera pri povzbudzovaní sýrskych vlastencov, musela na Francúzov pôsobiť veľmi zle. Ukazuje sa, že Dentz naschvál spájal žiadosti 12. a 15. júna o nemeckú vzdušnú podporu s podmienkami, o ktorých vedel, že budú pre Vichy neprijateľné.⁸⁶

Operácie na levantskom fronte si vyžiadali na strane spojencov 4 600 padlých alebo ranených mužov, sily vichystov stratili asi 6 500 mužov. Úspešné ťaženie v Levante významne zlepšilo strategické postavenie Britov na Blízkom východe. Znemožnilo nepriateľovi všetky pokusy preniknúť od Stredozemného mora smerom na východ, posunulo britskú obranu Suezského prieplavu o 400 km na sever a zbavilo Turecko obáv o južnú hranicu. Dobytie a obsadenie Sýrie, ktoré bolo podniknuté z nevyhnutnosti, nakoniec navždy zastavilo nemecký postup k Perzskému zálivu a do Indie.

⁸³ *New York Times*, 12 July 1941; *Oriente Moderno*, August 1941, s. 390-392.

⁸⁴ EGREMONT, ref. 16, s. 228.

⁸⁵ *The Times*, 16 July 1941.

⁸⁶ LONDON, ref. 40, s. 297-301.

K. SORBY, Jr.: DER BRITISCH-FRANZÖSISCHE KRIEG IN LEVANTE
IM JAHRE 1941

Kurz nach dem Angriff der deutschen Wehrmacht auf Frankreich im Mai 1940 wurde Marschall Philippe Pétain, der Held aus dem 1. Weltkrieg, zum Premierminister der französischen Regierung gewählt. In der selbigen Regierung hatte General Maxime Weygand den Posten des Verteidigungsministers und Admiral Jean François Darlan den Posten des Ministers für Marinewesen inne. Der Divisionsgeneral Charles de Gaulle, Staatssekretär im Verteidigungsministerium, unternahm ohne Zugeständnis der Regierung einen Flug nach Großbritannien, um hier die „zertratene Ehre“ Frankreichs wiederzuerlangen. Die Hauptaufgabe der neuen Regierung bestand – wie von Philippe Pétain im öffentlichen Rundfunk angekündigt – in der unverzüglichen Vereinbarung des Waffenstillstands mit Deutschland. In der Reaktion auf seine Ansprache haben sich fast alle Vertreter der französischen Überseegebiete entschlossen, den Kampf gegen die Achsenmächte fortzusetzen.

Syrien und Libanon gehörten zu den vielen Überseegebieten des Französischen Reiches, die der Kapitulation der französischen Regierung Gehorsam leisteten. Es ist verständlich, dass die Vichy-Regierung alles unternommen hat, um ihren Einfluss in Levante zu halten. Zum Nachfolger von General Weygand als Oberbefehlshaber der französischen Truppen in Levante (drei Divisionen) wurde General Mittelhauser ernannt. Dieser erließ am 18. Juni 1940 einen Tagesbefehl, nach dem die französische Armee in Levante im weiteren Verlauf des Krieges an der Seite der Verbündeten kämpfen sollte. Die Regierung Großbritanniens verkündigte am 1. Juli 1940, sie könne es nicht zulassen, dass Syrien und Libanon durch eine feindliche Macht besetzt werden, oder als Basis für Angriffe auf Länder im Nahen Osten benutzt werden, die sie sich im Begriffe sieht zu verteidigen, und deswegen behalte sie sich das Recht vor alle notwendigen Maßnahmen zu treffen. Ende November 1940 wurde General Henri Dentz zum Hohen Kommissar in Levante von der Vichy-Regierung ernannt.

Für die Briten war die Verteidigung Ägyptens erstrangig, das am 11. März 1941 von italienischen und deutschen Divisionen unter Kommando von Generalleutnant Erwin Rommel in Angriff genommen wurde. Innerhalb eines Monats ist es den Briten gelungen, das Vordringen dieser Divisionen aufzuhalten und sie aus Cyrenaika vor die Grenzen Ägyptens wegzudrängen. Nach der alliierten Evakuierung Griechenlands war es notwendig, auch noch Kreta und Malta zu verteidigen. Zudem wurde seit April 1941 die Lage der Briten im Irak immer komplizierter. Nach den deutschen militärischen Erfolgen auf dem Balkan und in Griechenland im Frühling 1941 konnte die Luftwaffe aus den neu erworbenen Stützpunkten die alliierten Truppen nicht nur durch Bombenangriffe, sondern auch durch Fallschirmjäger bedrohen. Die Briten waren sich im Klaren darüber, dass falls Deutschland Syrien erobern sollte, wären somit die Zone des Suez-Kanals, die Ölfelder in Irak und die Raffinerie in Abadan unmittelbar gefährdet. Dies könnte einen starken politischen Widerhall in mehreren arabischen Ländern hervorrufen, in denen die nationalen Befreiungsbewegungen immer stärker wurden. Die britische Stellung im Nahen Osten würde somit ernsthaft in Frage gestellt.

Wie der britische Außenminister Anthony Eden am 22. Mai 1941 verlautbarte, sollte die Vichy-Regierung durch ihre Kollaborationspolitik mit dem Feind die militärischen Bemühungen der Alliierten beschädigen, so würde Großbritannien ohne Skrupel zuschlagen. Als Vorbeugungsmaßnahme für den Fall einer deutschen Besetzung Syriens bereitete General Wawell einen Invasionsplan mit dem Decknamen „Exporter“ vor. Als dann die Briten Ende Mai den Aufstand im Irak niedergeschlagen haben, wandten sie sich Levante zu. Die britische Regierung deklarierte am 8. Juni 1941, sie könne die feindliche Haltung der Vichy-Regierung nicht länger dulden; gleich danach stürmten britischen Verbände zusammen mit den Truppen des Freien Frankreichs das Gebiet Syriens und Libanons. General Dentz leistete einige Wochen einen zähen Widerstand, seine Lage war jedoch auf längere Sicht aussichtslos. Als er die Bewilligung seiner Regierung zur Kapitulation erhielt, unterschrieb er am 14. Juli 1941 in Akka (Hafen in Nordpalästina) den Waffenstillstand zusammen mit dem britischen General Henry Wilson.